

УДК 338.439.6:631.95]:339.13](477)(045)

Гальчинська Ю.М.,

канд. екон. наук, доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Коцюруба М.В.,

студентка бакалаврату факультету аграрного менеджменту
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Дослідження тенденцій розвитку кон'юнктури ринку органічної продукції України

Досліджується кон'юнктура ринку органічної продукції України, наводяться порівняльні дані тенденцій світового ринку екологічної продукції та оцінюються перспективи подальшого розвитку ринку вітчизняних органічних продуктів. Висвітлюється системний аналіз основних аспектів еволюційності вітчизняного органічного сектора, що показує подальший розвиток та залежність від багатьох факторів. Сформована матриця SWOT – аналізу щодо формування органічного агропромислового сектора у контексті екологізації сільського господарства України.

Ключові слова: кон'юнктура ринку, органічне виробництво, біодинамічне виробництво, перспективи та тенденції розвитку.

Постановка проблеми. Більш ніж 150 країн світу у наш час займається органічним сільським господарством. Україна входить до їх числа і поступово опановує цю економічно-ринкову нішу. Постійно зростаючий споживчий попит на органічну продукцію, а також загальносвітова тенденція до сталого ведення сільського господарства, зумовлюють для України можливість активного учасника світового ринку органічної продукції.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженю сучасного стану та тенденцій розвитку органічного ринку в Україні та світі присвячені наукові праці таких вчених, як: В.І. Артиша, М.В. Бородачева, Т.О. Зайчука, М.В. Капштика, Є.В. Милованова, Т.О. Чайки, Г.М. Чорного, В.О. Шлапака, М.К. Шикули, С. Паделя, Н.Х. Лампкіна, А. Паладіно та ін. Також питання становлення ринку органічної продукції та механізму його функціонування розглядали О.Бородіна, В. Вовк, Т. Дудар, М. Капштик, М. Кобець, П. Писаренко, А. Подолінський, О. Рудницька, П. Саблук та ін.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції ведення органічного сільського господарства витісняють традиційні. Конвенційні продукти щоденно конкурують з високоякісними екологічними аналогами. Тренд здорового способу життя охопив увесь світ. Власне, концепція ведення органічного землеробства почала освоюватись у кінці ХХ століття на Україні, коли і почали з'являтися перші органічні фермерські господарства. Офіційні статистичні огляди IFOAM підтверджують, що якщо на початок 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, що отримало статус «органічного», то в 2012 р. нарахувалось вже 164 сертифікованих органічних господарств, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 272 850 га. У порівнянні з іншими країнами світу це невисокий показник, але Україна упереджено підтримуватиме курс органічного виробництва у майбутньому [1]. Наприклад, на 2011-2012 рр. у Чехії налічувалось – 3 934 органічних господарств, у Польщі – 23 430, у Німеччині – 22 506, у Нідерландах – 1 672, у Туреччині – 43 716, США – 9 140, у Франції – 23 135, у Молдові – 172, та у Росії – 40 (детальніше – табл. 1) [2].

Слід зазначити, що безумовними лідерами органічного виробництва у світі є Австралія та Аргентина, сумарна площа їх органічних сільськогосподарських угідь склала понад 44% від загальносвітових органічних площ. До трійки країн з найбільшими площами сільськогосподарських земель, зайнятими під органічним виробництвом увійшли і Сполучені Штати Америки (рис. 1).

Таблиця 1

Дані про стан органічного ринку по країнах світу

Країна	Рік	Площа земель, зайнятих під органічне с.-г., га	Частка земель органічного с.-г від загальної площи земель с.-г. призначених, %	Кількість органічних ферм	Збут органічної харчової продукції, млн грн/од.	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
Швейцарія	2009	14 050	10,8	5 943	1 546 €	5,2
	2010	119 613	11,4	5 989	1 668 €	5,7
	2011	123 000	11,7	6 060	1 738 €	6,0
	2012	-	-	-	1 838 €	6,3
Німеччина	2009	947 115	5,59	21 047	11 118 €	-
	2010	990 702	5,9	21 942	11 118 €	3,4
	2011	1 015 626	6,1	22 506	12 062 €	3,8
Нідерланди	2009	51 911	2,7	1 440	647 €	2,3
	2010	53 948	2,9	1 554	752 €	1,7/2,7
	2011	55 182	3,0	1 672	881 €	2,0
Франція	2009	677 513	2,47	16 446	3 €	1,9
	2010	845 440	3,09	20 604	3,5 €	2
	2011	975 141	3,6	23 135	3,7 €	2,3
Чехія	2010	448 202	10,55	3 517	85,2 €	0,71
	2011	482 927	11,40	3 920	-	-
	2012	488 658	11,46	3 934	-	-
Польща	2009	367 062	2,37	17 092	-	-
	2010	524 074	3,38	20 956	100 €	-
	2011	609 412	3,9	23 430	120 €	-
Молдова	2009	16 585	0,7	185	-	-
	2010	19 740	0,8	160	-	-
	2011	22 102	0,9	172	-	-
Туреччина	2009	325 831	1,29	135 565	4 €	-
	2010	383 782	1,58	43 096	-	-
	2011	442 582	1,8	43 716	-	-
США	2008	1 948 946	0,6	12 941	24 600 \$	3,5
	2009	-	-	-	26 600 \$	3,7
	2010	-	-	-	28 600 \$	4,0
	2011	3 600 000	-	9 140	29 200 \$	4,2
Канада	2009	659 463	0,97	3 914	2,0	-
	2010	703 678	1,04	3 732	2,6	-
	2011	841 216	1,2	3 718	3,7	-
	2012	-	-	-	3,7	1,7
Україна	2008	269 980	-	118	-	-
	2009	270 200	-	121	-	-
	2010	270 200	-	142	-	-
	2011	270 300	-	155	-	-
	2012	278 800	0,7	164	-	-
	2013	-	-	-	-	-
Середній розмір органічного господарства в Україні, га	2008	2 288	x			
	2009	2 242	x			
	2010	1 903	x			
	2011	1 744	x			
	2012	1 700	x			

Джерело: [2]

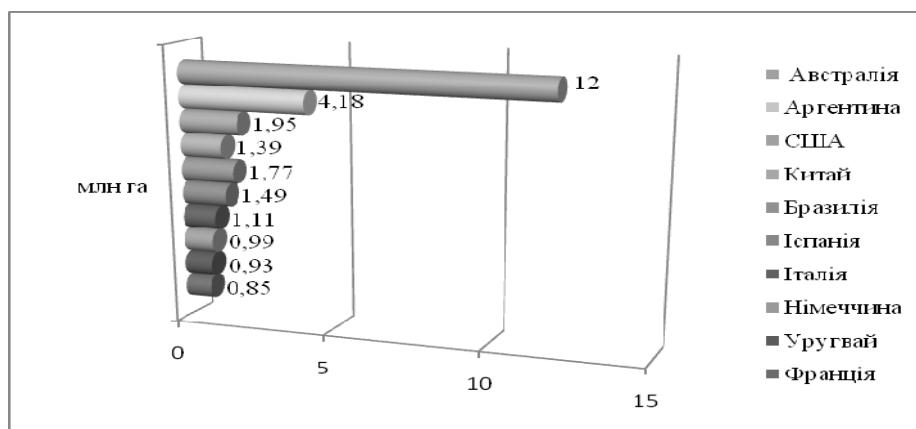

Рис.1. ТОР — 10 країн світу з найбільшими площами сільськогосподарських земель, зайнятими під органічним агровиробництвом за 2011 — 2012 рр.

Джерело: за даними Дослідного інституту органічного сільського господарства.

Лідером за органічним споживанням є Німеччина, яка почала впроваджувати політику здорового харчування ще у 80-х роках. Незважаючи на перевищення вартості екологічних продуктів на 40-50% порівняно з традиційними, італійці щорічно витрачають на придбання органічних продуктів в середньому €25 на одну особу, швейцарці — €105, датчани — €51, шведи — €47 [3].

Світовий ринок органічної продукції у 2012 році склав близько \$73 млрд, тоді як в 2011 році цей показник склав —\$63 млрд, в 2010 році — 44,6 млрд євро на рік, то у 2007 році цей показник був на рівні 32,7 млрд євро, а в 2005 — му — 23,5 млрд євро. Це свідчить про те, що ринок швидко розвивається й розширюється. Щорічні темпи зростання становлять близько 13% [1].

Що стосується вітчизняного ринку органічних продуктів, то дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з 2006–2007 рр., склавши в 2008 році 600 тис. євро, 2009 — 1,2 млн євро, 2010-го цей показник зріс до 2,4 млн євро, в 2011 р. — до 5,1 млн євро, а 2012 р. — до 7,9 млн євро, у 2013 р. — 12 млн євро [1].

Основними тенденціями світового ринку стало збільшення попиту на органічні продукти в більшості країн. Ситуація на світовому ринку органічної продукції характеризується концентрацією попиту в розвинених країнах, підвищеннем попиту в країнах, що розвиваються, консолідацією учасників ринку та розвитком дистрибуції органічної продукції.

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає більше чверті мільйона гектарів, а наша держава займає почесне двадцять перше місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає майже 0,7%. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площи органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур [1].

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях. Українські сертифіковані органічні господарства — різного розміру — від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до десятків тисяч гектарів ріллі.

Станом на 2013 рік в Україні існує така сертифікована органічна продукція: зернові культури, бобові культури (орох, квасоля, вика, соя, боби, люпін), олійні культури, овочі, зелені, баштанні, фрукти — свіжі, сушені, морожені — свіжі, сушені, морожені, виноград, ефіроолійні, м'ясо, молоко, гриби, горіхи, мед, перероблена продукція: джеми, сиропи, соки, соуси, крупи, пластівці, олія, борошно, консервовані овочі.

За даними Федерації органічного руху, 80% української органічної продукції іде на експорт, 18% – реалізується за цінами «звичайної», 2% – реалізується як «органічний продукт» [1].

Повільний розвиток органічного виробництва в нашій країні спричинений незавершеністю створення законодавчої та нормативно-правової бази, яка має окреслити державну політику у сфері органічного виробництва, створити умови для законодавчого визнання та захисту органічних продуктів, формування національної системи сертифікації, затвердження правил, стандартів і чіткої, ефективної системи державної підтримки та стимулювання розвитку органічного виробництва. Вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все – це норми ЄС.

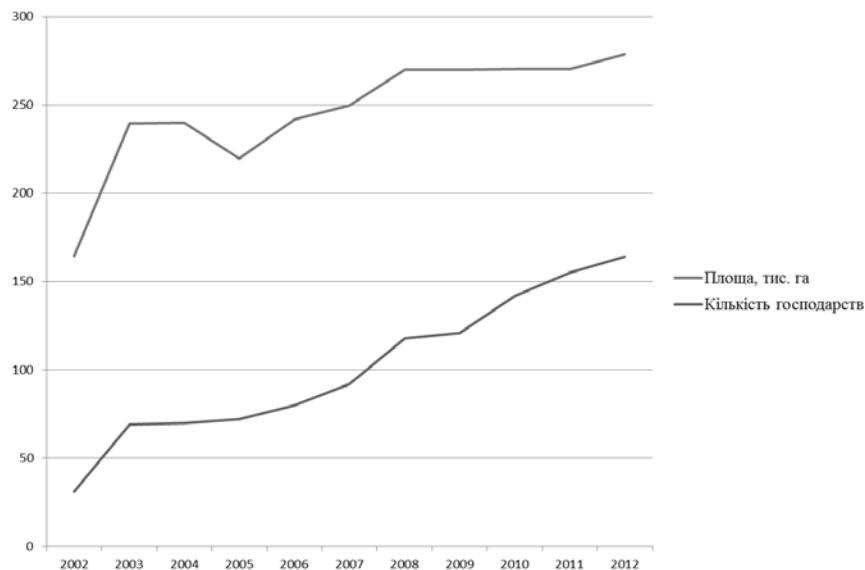

Рис. 2. Площа сільськогосподарських угідь в Україні, сертифікованих у відповідності до органічних стандартів в розрізі по роках, га

Джерело: Побудовано автором на основі [3].

Починаючи з січня 2014 р., в Україні вступив в дію підписаний 3 жовтня 2013 р. Президентом № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [4].

Системний аналіз основних аспектів еволюційності вітчизняного органічного сектора показує, що подальший розвиток органічного агропромисловництва, формування повноцінного сегмента внутрішнього продовольчого ринку та розширення експорту органічних продуктів залежить від багатьох факторів різних рівнів і напрямів дії. Для дії окремих із них ще не створено відповідних передумов, але їх можна передбачити, використовуючи метод SWOT – аналізу (табл. 2.). Сформована матриця SWOT – аналізу щодо формування органічного агропромисловництва у контексті екологізації сільського господарства України дає підстави стверджувати, що сильними сторонами цього інноваційного напряму є передусім зростання ролі екологічно чистого агропромисловництва у світі й динамічне розширення попиту на його продукцію та великий потенціал вітчизняного сільського господарства для розвитку органічного сектора і виробництва продукції органічного походження.

Враховуючи те, що органічні продукти позиціонують себе як високоякісні та екологічні, то ціна виступатиме своєрідним індикатором, і тому цінова надбавка у порівнянні з конвенційними аналогами становить в Україні 30-300%, в той час як у Європі – 10-25%.

Якщо розглядати органічний ринок у глобального масштабі, то позитивні перспективи розвитку виробництва й ринку органічної продукції в Україні (сильні сторони) пов’язані з актуалізацією світової проблеми забезпечення безпеки харчування, яку не здатне розв’язати традиційне сільське господарство, і водночас – з недостатнім задоволенням попиту на органічну продукцію з боку, насамперед, європейських споживачів.

Таблиця 2

Матриця SWOT-аналізу формування органічного агровиробництва у контексті екологізації сільського господарства України

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<p>1. Зростання ролі органічного агровиробництва у світі є динамічне розширення попиту на його продукцію.</p> <p>2. Сприяння збереженню нації за допомогою забезпечення якісними та безпечними для здоров'я людей екологічно чистими продуктами харчування.</p> <p>3. Великий потенціал для розвитку органічного сектора, виробництва продукції органічного походження.</p> <p>4. Ресурсозбереження та збереження енергоємності сільськогосподарського виробництва.</p>	<p>1. Органічний сектор держави перебуває на стадії становлення.</p> <p>2. Відсутність державної стратегії та програми підтримки органічного агровиробництва.</p> <p>3. Недостатня розвиненість ринків збути органичної продукції та поінформованість споживачів про її переваги для здоров'я людини.</p> <p>4. Органічне виробництво не має державної системи контролю, яка була б акредитована на національному та міжнародному рівнях</p>
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<p>1. Розширення обсягів збути органічних продуктів на внутрішньому ринку, вихід на нові сегменти ринку.</p> <p>2. Гарантування якості та безпеки агропродукції для споживачів.</p> <p>3. Підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.</p> <p>4. Зміцнення позицій та розширення потенціалу для експорту сертифікованої органічної продукції.</p> <p>5. Збереження та поліпшення родючості ґрунтів.</p> <p>6. Охорона довкілля та збереження ландшафтного біорізноманіття</p>	<p>1. Економічна та політична нестабільність у державі.</p> <p>2. Ризики, пов'язані з можливими змінами кон'юнктури ринку органічної продукції внаслідок світової продовольчої кризи.</p> <p>3. Відсутність дієвого механізму страхування ризиків у сільському господарстві.</p> <p>4. Ризики збути органічної сертифікованої продукції за цінами, що дорівнюють цінам традиційної продукції.</p> <p>5. Фінансові втрати внаслідок зменшення обсягів виробництва аграрної продукції (особливо для товаровиробників, які у минулому застосовували інтенсивні технології).</p>

Джерело: побудовано на основі [5].

Таблиця 3

Різниця у ціні між конвенційними та органічними продуктами у супермаркетах Києва (у грн станом на серпень 2013 р.)

<i>Назва продукту</i>	<i>Конвенційна якість</i>	<i>Органічна якість</i>
Борошно пшеничне, кг	5,50	20,00
Картопля, кг	3,30	23,00
Капуста, кг	2,30	20,00
Крупа гречана, кг	9,40	38,00
Крупа пшенична, кг	4,20	18,00
Морква, кг	5,00	30,00
Молоко, л	8,00	16,50
М'ясо яловиче, кг	58,00	96,00
Олія соняшникова, л	14,50	60,00
Повидло з малини, 350 г	28,00	38,00
Пшоно, кг	5,00	21,20
Сік томатний/томатний, л	10,00	31,00
Сметана, 250г	8,00	14,25
Яйце курче, 10 шт	10,50	30,00

Джерело: побудовано на основі моніторингу «Organic UA»[6]

Висновок. Динаміка розвитку вітчизняного ринку органічної продукції абсолютно позитивна. Існує комплекс факторів, які здатні впливати на економічну ситуацію (кон'юнктуру) на ринку екопродуктів, але щорічно стрімко зростаючий споживчий попит здатний

нівелювати цю кореляцію. Український ринок біодинамічної органічної продукції гармонійно насичений товарами різних асортиментних категорій, що надає великий вибір у задоволенні в повній мірі усіх споживчих потреб екологічно безпечними товарами – на тому рівні, на якому це уже відбувається у Європі, Америці та інших країнах, де концепція ведення органічного сільського господарства найефективніше імплементована.

Література:

1. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>.
2. Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства: досвід інших країн: спільний швейцарсько-український проект / [Іржі Урбан, Беате Хубар, Кароліна Дитртова, Наталія Прокопчук, Тобіас Айзенрінг, Хельга Віллер]. – К.2013.-122.
3. Матеріали офіційного сайту IFOAM – [Електронний ресурс], – Режим доступу:http://www.ifoam.org/organic_directory/Countries/Ukraine-Members.html
4. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» // ВВР України, 2013.- № 425-VII
5. Дудар О.Т. Розвиток органічного агроприродництва в Україні. / О.Т.Дудар // Економіка АПК. – 2012. – №3. – с. 121–126.
6. Матеріали сайту «Organic UA» – [Електронний ресурс], – Режим доступу: <http://organic.ua>

Гальчинская Ю.Н., канд. экон. наук, доцент кафедры маркетинга и международной торговли Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, Коцюруба М.В., студентка бакалавр Факультета аграрного менеджмента Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Исследования тенденций развития конъюнктуры рынка органической продукции Украины. Исследуется конъюнктура рынка органической продукции Украины, приводятся сравнительные данные тенденций мирового рынка экопродуктов и оцениваются перспективы дальнейшего развития рынка отечественных органических продуктов. Освещается системный анализ основных аспектов эволюционности отечественного органического сектора, что показывает дальнейшее развитие и зависимость от многих факторов. Построена матрица SWOT — анализа по формированию органического агропроизводства в контексте экологизации сельского хозяйства Украины.

Ключевые слова: конъюнктура рынка, органическое производство, биодинамическое производство, перспективы и тенденции развития.

Galchynska J.M., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Marketing and International Trade, Kotsyuruba M.V., Undergraduate Student of the Faculty of Agricultural Management, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Research trends of organic products market conditions of Ukraine. The article deals with organic market conjuncture, comparative data of the tendencies of world market of eco-products are given and the prospects for further development of the domestic market of organic products are revealed. It also highlights the systematic analysis of key aspects of domestic organic sector evolution, showing further development and dependence on many factors. The current matrix SWOT-analysis of the formation of organic agricultural production in the context of greening agriculture in Ukraine is built up.

Key words: market conjuncture, organic production, biodynamic production, prospects and trends.